

VANKILAOPETUSTA KEHITTÄMÄSSÄ
Pelkääjävankien koulutus Sukevan vankilassa

Reijo Paavola

Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2007

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) PAAVOLA, Reijo	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti
	Sivumäärä 31
	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka
Työn nimi Vankilaopetusta kehittämässä. Pelkääjävankien koulutus Sukevan vankilassa.	
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, erityisopettajankoulutus	
Työn ohjaaja(t) Leena Heimonen	
Toimeksiantaja(t) Sukevan vankila	
Tiivistelmä Hankkeen tarkoituksena oli selvittää, miten Sukevan vankilassa toimivia valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen kurseja voitaisiin kehittää. Kurssit on tarkoitettu ns. pelkääjävangeille. Nämä vangit ovat täysin eristyksissä muista vangeista. Selvitys tehtiin haastattelujen ja kirjallisen kyselyn perusteella. Alussa osa vankilan henkilöstöstä suhtautui asiaan epäluuloisesti, mutta selvityksen edetessä muutosvastarinta pieneni ja yhteistyökuvioita rakennettiin. Muutoksen edellytyksenä on yleensä hyväksytyjen normien muuttaminen, mikä aiheuttaa epävakautta ja saa vaistomaisen vastustusreaktion. Tutusta ja turvallisesta on vaikea luopua. Selvitykseen osallistui 31 vankia ja 11 vankilan henkilöstöön kuuluvaa. Tuloksista huomataan, että selvitykseen osallistuneilla ryhmillä on yhteneväinen käsitys koulutusten kehittämisestä. Vangeille toivotaan ammatillisen tutkinnon osasuoritusmahdollisuuksia, kädentaidon kurseja ja vapautumisen jälkeiseen elämään sopeuttavia kurseja. Ammattitaidon hankkiminen tai sen ylläpitäminen on tärkeää vankeusrangaistusta suorittavalle. Ammattikoulutuksen puute on saattanut olla yksi syy, mikä on myötävaikuttanut rikoksiin syyllistymiseen. Opiskelu tarjoaa vankila-aikaan tavoitteellisuutta ja toiveikkuutta.	
Avainsanat (asiasanat) vankeinhoito, vankilaopetus, pelkääjävanki	
Muut tiedot	

Author(s) PAAVOLA, Reijo	Type of Publication Development project report	
	Pages 31	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Developing prison education. The education of fearful prisoners in the prison of Sukeva.		
Degree Programme Vocation teacher education, education of special needs teacher		
Tutor(s) Leena Heimonen		
Assigned by Sukevan vankila		
Abstract The purpose of this development project is to solve how the guiding or preparatory studies could develop in the prison of Sukeva. Studies are for the so-called fearful prisoners. The so-called fearful prisoners have become a more and more prominent part of the everyday life of Finnish closed prisons. An increasing number of prisoners have requested to be placed in isolation for the term of their sentence, and prisons have to arrange special wards of other secure places for them. The report was made partly using interviews and partly written cooperation groups as assistance. In the beginning the prison personnel took a very critical view to this matter, but when the project proceeded, the opposition decreased and cooperation was made possible. Normally the precondition of a change is amending the accepted norms, which causes instability and lead to an instinctive opposition. It is hard to give up familiar and safe activities. The report was participated 31 prisoners ja 11 persons working in the prison of Sukeva. They all have the same idea to develop education. They hope that prisoners have possibility to accomplish parts of educational examination, learn the handwork skills and quality of life. To learn or conserve workmanship is very important to prisoners. Maybe the neediness of it is a reason to contribute to crimes.		
Keywords prison service, prison education, fearful prisoner		
Miscellaneous		

1 JOHDANTO	5
2 VANKEINHOIDON ARKEA	6
2.1 SIOITTAJAYKSIKÖT	8
2.2 VANKIEN SIOITTELU JA SIIRTÄMINEN	9
3 VANKIEN OPPIMISTA JA OPIKELUA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ	10
3.1 OPPIMISVAIKEUDET	11
3.2 SOSIAALINEN TAUSTA	12
3.3 VANKIEN RAHATALOUS	13
4 VANKILAOPETUSTA KEHITETÄÄN YHTEISTYÖNÄ	14
4.1 PIIPPOLAN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSOPISTO (PIO) JÄRJESTÄÄ VANKILAOPETUSTA	15
4.2. SUKEVAN VANKILA MAHDOLLISTAA OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN.....	16
4.3 KYSYMYKSIÄ TOIMINNAN KEHITTÄMISEKSI	17
5 MITÄ MUUTETAAN, MITÄ KEHITETÄÄN?	19
5.1 VANKIOPIKELIJOIDEN (PELKÄÄJÄVANGIT) VASTAUKSIA	20
5.2 VANKILAHENKILÖSTÖ VASTAA JA MAHDOLLISTAA OPIKELUYMPÄRISTÖÄ SUKEVAN VANKILASSA.....	23
5.3 PIIPPOLAN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSOPISTO JÄRJESTÄÄ JA KEHITTÄÄ KOULUTUSTARJONTAA.....	24
6 YHTEENVETO	25
YHTEENVETOTAULUKKO.....	27
7 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Joka yhdeksäs vanki suljetussa vankilassa suorittaa rangaistustaan omasta tahdostaan eristettynä. Syynä on pelko ja muiden vankien uhkailu. Eristyksessä vanki ei pysty normaaliin vankilan työtoimintaan ja myös muu koulutustoiminnan tarjonta on vähäisempää.

Sunnuntaisuomalaisen (Keskipohjanmaa – lehti 8.7.2007) kyselyn perusteella Suomen 16 suljetussa vankilassa on noin 2 600 vankia. Heistä 270–290 on eristysosastojen pelkääjävankeja. Yhteensä Suomessa on noin 3 600 vankia.

Lain (Vankeuslaki II osa 5. luku 3 § 2006) mukaan vangilla on oikeus päästä asumaan erilleen muista vangeista, jos hän tuntee turvallisuutensa uhatuksi. Henkilökunta ei voi arvioida, onko vangin kertoma pelko todellista vai kuviteltua. Vankien välistä väkivaltaa tulee ilmi vähän, koko maassa satakunta tapausta vuodessa. Väkivallan lisäksi pelkäämistä ruokkii myös vankien keskinäinen hierarkia ja kilpailu ylemmän tason vankien suosiosta. Ylimpänä ovat henkirikolliset ja pohjimmaisena ovat seksuaalirikolliset. Vähemmistöryhmät ja seksuaalirikolliset painostetaan herkästi eristysosastolle, jolloin heistä tulee pelkääjävankeja. Toiset vangit halveksivat pelkääjävankeja. Osa pelkääjävangeista tulee toimeen ryhmässä, osa heistä lähtee ulkoiluun ja ruokailuun vain yksin vartijan saattamana.

Noin kahdella kolmasosalla selvitykseen osallistuneista pelkääjävangeista oli selkeästi yksi eristäytymisen pääsyy, yhdellä kolmasosalla eristäytymisen syitä oli useampia. Vangit hakeutuvat eristykseen ilmiantosyytösten, tekemiensä rikosten, etnisen taustan, jengiläisten pelon ja huumevelkojen takia. Vanki voi päätyä eristysosastolle myös vankilan sisäisen huumekaupan, sosiaalisten vaikeuksien tai mielenterveysongelmien takia. Omasta pyynnöstä eristykseen hakeutuvat vangit ovat tyypillisesti joko moraalisesti tai taloudellisesti hyödyttömiä tai jopa haitallisia vankiyhteisölle, ja siksi heistä pyritään erottautumaan

painostamalla heidät vankilan vähiten arvostetuille osastoille (Keski-pohjanmaa 8.7.2007).

Kehittämishankkeeni tarkoituksena oli selvittää, minkälaisesta koulutuksesta Sukevan vankilassa olevat pelkääjävangit ovat kiinnostuneita, mitä koulutusta koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota heille ja minkälaiset ovat vankilan odotukset ja mahdollisuudet koulutukseen. Selvitys on ajankohtainen siksi, että vankiloiden velvoite on tarjota työ- ja opiskelumahdollisuuksia. Pelkääjävankeja pidetään isona ongelmana vankeinhoidolle. Ilmiö vaikeuttaa vankien sijoittelua ja sitoo henkilökuntaa. Äärimmillään vankilan pitäisi järjestää jokaiselle pelkääjälle henkilökohtainen vartija ja opettaja. Siihen ei vankeinhoitolaitoksella ole voimavaroja.

2 VANKEINHOIDON ARKEA

Rikosseuraamusviraston tietopankin (www.rikosseuraamusvirasto.fi) mukaan vuonna 2006 keskivankiluku oli 3 778, kun se vuotta aikaisemmin oli 3888. Vankiluku pieneni runsaalla 100 vangilla. Vankeusvankeja oli keskimäärin 63 ja tutkintavankeja 56 edellisvuotta vähemmän. Sakkovankeja oli puolestaan keskimäärin 10 edellisvuotta enemmän.

Suomen vankiluku on edelleen Euroopan pienimpiä. Yhdysvalloissa ja Venäjällä on vankeja suhteellisesti noin 10 kertaa enemmän kuin Suomessa. Muissa pohjoismaissa on suhteellinen vankiluku likimain sama kuin Suomessa.

Vuonna 2006 Suomen vankitilastot kertovat seuraavaa (suluissa v. 2005 tietoja):

- Vangit olivat keskimäärin 36-vuotiaita.

- Eronneita on enemmän kuin naimisissa olevia.
- Vajaat kaksi kolmasosaa vangeista on naimattomia.
- Elinkautisvankeja oli vuoden lopussa 136 (124), joista 8 (9) naisia. Elinkautisten rangaistusten pituus on viime vuosina ollut keskimäärin 12–14 vuotta.
- Nuoria alle 21-vuotiaita vankeja oli päivittäin keskimäärin 96 (99)
- Naisvankeja oli päivittäin keskimäärin 246 (242).
- Sakkovankeja oli päivittäin keskimäärin 189 (179).
- Tutkintavankeja oli päivittäin keskimäärin 463 (519).

Suurin vankiryhmä koostuu pääririkoksena väkivaltarikoksista tuomituisista. Joka kolmas vangeista kuuluu tähän ryhmään. Näiden lisäksi vajaa 10 prosenttia suorittaa rangaistustaan ryöstöstä. Joka viides vanki on tuomittu joko henkirikoksesta tai sen yrityksestä. Varkaat, huumerikolliset ja rattijuopot ovat kokojärjestyksessä seuraavat vankiryhmät.

Huumerikoksesta pääririkoksena tuomittujen määrä on kasvanut yli seitsenkertaiseksi 1980-luvun lopun tilanteesta, mutta viimeisen parin vuoden aikana huumerikoksesta tuomittujen määrä on ollut laskussa. Vuonna 2006 toukokuun 1. päivänä vankiloissa oli 484 huumerikoksesta tuomittua, mikä on 5 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Lisäksi 103 (105) vankia oli tutkintavankina syytteessä huumerikoksesta.

Ensikertaisten vankeusvankien osuus on hieman noussut ollen vuonna 2006 noin 31 prosenttia. Lähes joka viides vangeista on ollut vähintään kahdeksan kertaa vankilassa. (www.rikosseuraamusvirasto.fi/tilastot)

2.1 Sijoittajayksiköt

1.10.2006 annetussa vankeuslainsäädännössä (Laki 767/2005) korostuu vankien valmiuksien lisääminen rikoksettomaan elämäntapaan. Jokaisessa viidessä aluevankilassa on oma sijoittajayksikkö. Sijoittajayksikkö sijaitsee yhdessä aluevankilan vankiloista ja se vastaa vankien sijoittamisesta alueen laitoksiin sekä rangaistusajan suunnittelusta. Ehdottomaan vankeuteen tuomittu kutsutaan rangaistusajan suunnittelua varten sijoittajayksikköön tai joissakin tapauksissa rangaistusajan suunnitelma tehdään ja sijoituksesta päätetään asiakirjojen pohjalta.

Sijoittajayksikkö laatii yksikköön kutsuille vangeille rangaistusajan suunnitelman, joka perustuu vangille tehtyyn riski- ja tarvearvioon. Sijoituslaitoksen valintaan vaikuttavat vangin toiminta- ja kuntoutustarpeet sekä tarvittava laitosturvallisuuden taso.

Rangaistusajansuunnitelman mukaisella toiminnalla tuetaan vankia saamaan valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistetään vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta ja tarkentamisesta vastaa vangin sijoitusvankila. Hyvissä ajoin ennen vapauttamista suunnitelmaa täydennetään vapauttamissuunnitelmalla, jota valmistellaan yhteistyössä vangin koti- tai asuin-kunnan viranomaisten kanssa. Vapauttamisvaiheeseen voi kuulua myös valvottu koevapaus, jos sen katsotaan edistävän henkilön sijoittumista yhteiskuntaan. Koevapaudesta päättää sijoittajayksikkö.

2.2 Vankien sijoittelu ja siirtäminen

Rangaistukseen tuomittu sijoitetaan pääsääntöisesti siihen aluevankilaan, jonka alueella on hänen kotikuntansa. Sijoittamisesta päättää aluevankilan sijoittajayksikkö.

Ulosottomies ottaa yhteyttä sijoittajayksikköön tuomitun vankilaan määräämistä varten. Ulosottomies pyytää tuomittua täyttämään lomakkeen, joka sisältää tiedot tuomitun vankilaan sijoittamisesta ja rangaistusajan suunnittelua varten. Tuomittu voidaan kutsua sijoittajayksikköön, jossa hänelle tehdään riski- ja tarvearviointi ja rangaistusajan suunnitelma. Tuomittu voidaan myös määrätä ilmoittautumaan suoraan sijoitusvankilaan, jolloin sijoittajayksikkö tekee rangaistusajan suunnitelman asiakirjatietojen pohjalta.

Sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman edellyttämään toimintaan. Sijoituspäätöstä tehtäessä tulee lisäksi kiinnittää huomiota vangin mahdollisuuksiin hoitaa vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät. Alle 18-vuotias on sijoitettava sellaiseen vankilaan, että hänet voidaan pitää erillään aikuisista vangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi.

Tuomittu voidaan suoraan vapaudesta sijoittaa avolaitokseen, jos hänen suoritettavanaan on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaistus ja enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Avolaitokseen sijoittami-

sen edellytyksenä on, että vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja päih-
teettömyyden valvontaan.

Avolaitokseen sijoittamisesta päättää sijoittajayksikkö. Vangin siirtämi-
sestä toiseen vankilaan eli uudelleensijoittamisesta vastaa sijoittajayk-
sikkö. Vangin uudelleensijoittaminen perustuu rangaistusajan suunni-
telmaan tai muutokseen vangin tilanteessa tai olosuhteissa.

3 VANKIEN OPPIMISTA JA OPIKSELUA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Vangeilla on erilaisia kuntoutustarpeita: terveydentilaan, päihderiippu-
vuuteen, koulutukseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä tarpeita.
Vangeilla on kuntoutustarvetta keskimääräistä väestöä enemmän.
Vaikka useilla vangeilla on samantyyppisiä kuntoutustarpeita, he ovat
kuitenkin yksilöitä, joiden oma tilanne on tärkeää ottaa huomioon.
Vangit ovat yhtenäinen ryhmä vain siltä osin, että he ovat tiettyinä het-
kenä vankilassa ja he ovat syyllistyneet rikokseen.

Vangin kuntoutumista palvelevat: työtoiminta, opetustoiminta, hengel-
linen työ, sosiaalityö, terveydenhoito ja vapaa-aikatoiminta. Uusimpia
toimintamuotoja ovat päihdekuntoutus, muu sosiaalinen kuntoutus ja
rikoksettomuuteen tähtäävät toimintaohjelmat. (Vankilan valmentavan
työn opas 2004, 14)

Vankiloiden opetustoiminnassa on keskeisenä ohjaava ja valmentava
koulutus, jota toteutetaan valtakunnallisen opetussuunnitelman mukai-
sesti (Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja
ohjaus ammatillisessa koulutuksessa 2000). Vankilassa järjestettävällä
laadukkaalla ammatillisella koulutuksella ja monipuolisilla työ- ja am-
mattiohjelmilla sekä jälkihuollon työllistävällä toiminnalla on havaittu

olevan vaikutusta uusintarikollisuuden vähentämisessä (Laine 2002, 135).

Rajankäynti sen välillä, mikä on kuntoutusta ja mikä on esimerkiksi työtoimintaa tai opetustoimintaa, on häilyvä ja riippuu täysin siitä, miten asiat halutaan nähdä. Työtoiminnassa lähellä kuntoutusta on valmentava työ, jonka tavoitteisiin sisältyy muun muassa työhön liittyvien sosiaalisten valmiuksien antaminen. (Vankilan valmentavan työn opas 2004, 14)

3.1 Oppimisvaikeudet

Monissa yhteyksissä on todettu, että vangeilla on paljon oppimisvaikeuksia. Ne liittynevät usein lukiongelman tunnistamattomuuteen koulu-aikana ja tästä seuranneisiin ongelmiin, jopa syrjäytymiseen ja moniongelmaisuuuteen. Tämä näkyy vankien heikkona koulutaustana ja koulunkäynnin keskeytymisenä. Esimerkiksi perusopetuksen päättötodistus puuttuu kokonaan noin 7 %:lta vangeista. Noin 50 % vangeista ei ole minkäänlaista peruskoulun jälkeistä koulutusta ja vain neljäsosalla on jokin ammatillinen tutkinto. (Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? Kirsti Kuivajärvi, 103).

Suomessa ei ole valtakunnallista tutkimusta siitä, mikä on oppimisvaikeuksien määrä vankien keskuudessa. Arviot vaihtelevat 50 – 90 % välillä. Oppimisvaikeusasioihin panostetaan vankiloissa usealla tavalla. Vankien oppimisvaikeuksien yleisyydestä ja luonteesta saadaan kuitenkin yksityiskohtaista tietoa pian, kun vankiloissa vuosina 2005–2006 kerätyn laajan vankien terveystutkimuksen aineiston tulokset valmistuvat. Tuon tutkimuksen yhteydessä on selvitetty myös vankien mahdollista ADHD – taustaa ja oppimisvaikeuksia yleensä.

Rikosseuraamusvirasto toteuttaa parhaillaan vankien oppimisvaikeuksien tunnistamista koskevaa kehittämishanketta ja kouluttaa henkilökuntaa. 1.10.2006 voimaan astuneessa vankeuslaissa mainitaan myös oppimisvaikeudet ja niiden huomiointi ja kartoitus. Esim. vastaanotto lukineuvolan toiminnalle Helsingin vankilassa on ollut positiivista ja vankien ryhmiin osallistuminen innokasta. Monilla vangeilla on taustallaan todella negatiivisia koulukokemuksia. (Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? 2007, 103)

3.2 Sosiaalinen tausta

Vankien sosiaalisessa taustassaan on usein huomattavasti enemmän hyvinvointipuutteita ja muita ongelmia kuin koko väestöllä. Monikertaiset rikoksenuusijat ovat aikuisväestön köyhin ja syrjäytynein väestönosa (Hypén 2004, 54). Heidän ongelmansa saattavat olla peräisin jo lapsuudesta lähtien. Kauppilan (1999, 255) mukaan useiden vankien lapsuuden perheessä oli ollut pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia, ongelmia alkoholin vuoksi, vakavia perheenjäsenten välisiä ristiriitoja, vakavia sairauksia tai työttömyyttä. Perusturvallisuuden vakava järkkyminen kasvuaikana näytti kasvattavan riskiä elämäntilanteiden hallinnan vaikeuksiin myöhemmin. (Karsikas 2005, 18)

Vankien työ- ja toimintakyvyn vajeita selittää se, että noin viidesosalla vangeista on vaikea mielenterveyshistoria ja lähes kahdella kolmesta vaikea päihdeongelma. Eniten mielenterveysongelmia ja päihdeongelmia on useampikertaisilla vangeilla. (Rikosseuraamusviraston yhdistetyt atk-tiedot 2004, 14)

Sosiaalinen sopeutumattomuus voi olla myös sosiaalista heikkoutta. Osa vangeista joutuu muiden vankien hyväksikäyttämäksi tavallisilla osastoilla. Heiltä viedään rahat, tupakat ja tavarat. Lisäksi heitä voi-

daan painostaa tekemään erilaisia palveluksia, esimerkiksi kuljetta-
maan huumeita. Nämä vangit voivat olla heikkolahjaisia tai hyvin pas-
siivisia. He makaavat vain sellissään, eikä mikään vankilan toiminta
kiinnosta heitä (Ruckenstein, & Teppo, 2005, 90).

3.3 Vankien rahatalous

Työtä tekevä ja koulutukseen tai kuntoutukseen osallistuva vanki saa
verotonta toimintarahaa. Avolaitoksissa on mahdollista tehdä myös
työtä, jolloin palkasta maksetaan vero ja korvaus laitokselle ruoka- ja
ylläpitokustannuksista. Lisäksi voidaan palkasta pidättää mahdollinen
velkojen ulosmittaus ja pidätys vahvistetun elatusmaksun maksami-
seen.

Niiltä säännöllisen työ- ja toiminta-ajan tunneilta, joilta vanki ei saa
toimintarahaa tai palkkaa, maksetaan käyttörahaa. Jos vanki ei osallis-
tu toimintaan hänestä itsestään johtuvista syistä, käyttöraha puolittuu.
Toiminta- ja käyttöraha voidaan jättää kokonaan tai osittain maksa-
matta, jos vanki saa muilta viranomaisilta tukea toimintaansa. (Laki
767/2005)

Suljetuissa laitoksissa vankien ei ole sallittua pitää hallussaan käteistä
rahaa. Vangin rahavarat ja maksetut toiminta- ja käyttörahat tallete-
taan vangin tilille, jota ylläpidetään vankilan hallinnossa. Tililtä vangilla
on mahdollisuus käyttää rahojaan esim. vankilan kaupassa. Mikäli joku
haluaa lahjoittaa vangille käyttörahaa, hänen on laitettava raha vanki-
lan tilille, josta se siirretään vangin käyttöön henkilötilille.

Avolaitoksissa rahan hallussapito on vangeille sallittua. Avolaitospalkat
maksetaan vangeille käteisenä, jota he saavat käyttää omiin ostoksiin-
sa tai tallettaa pankkitilille. (Laki 767/2005)

4 VANKILAOPETUSTA KEHITETÄÄN YHTEISTYÖNÄ

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää Sukevan vankilan pelkääjävangeille tarkoitettua kurssitoimintaa vankien, vankilan ja koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Suunnitelman mukaan hanke tehtiin haastattelujen pohjalta ja osin kirjallisena.

Vankeuden ja tutkintavankeuden täytäntöönpanossa on toteutettu 1.10.2006 laaja kokonaisuudistus. Siinä korostuvat vankeinhoitolaitoksen kaksi päätehtävää: Velvollisuus huolehtia yhteiskunnan, henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta sekä velvollisuus toimia vangin kanssa niin, että hänen valmiutensa elää rikoksetonta elämää paranevat. Vankeuslaissa vankeuden täytäntöönpano määritellään suunnitelmalliseksi ja hallitusti eteneväksi prosessiksi. Vangille laaditaan yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, jota laadittaessa arvioidaan vangin riski syyllistyä uuteen rikokseen ja määritellään toimenpiteet uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. Myös selvitetään toiminnalliset ja turvallisuuden liittyvät tarpeet ja edellytykset selvitetään. Arvioinnin perusteella vangille laaditun suunnitelman tavoitteena on vangin elämänhallinnan ja yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen. (Mohell & Pajuoja 2006, 15).

Vankeinhoidon systeemin kuntouttava toiminta on läpi historian rakentunut työn, kurin, moraalin, koulutuksen ja osin hoidonkin vaihtelevista ja jännitteisistä yhdistelmistä. Kuntoutuksen asemasta vankilassa on eri tavoin kiistelty koko modernin vankilainstituution olemassaolon ajan. Vankeinhoidon historiaa värittävät erilaiset kuntouttavat ajatukset ja kokeilut, jotka myös eri tavoin näkyvät eri maiden vankeinhoidon lainsäädännöissä eri aikoina. Toisaalta kuntoutuksen mahdollisuuksiin on suhtauduttu epäilevästi ja kuntoutuksen tuloksia on pidetty heikkoina. Toisaalta on väitetty, että kuntouttaville toimille ei ole koskaan an-

nettu edes kunnon mahdollisuutta, vaan ne ovat jääneet vankilan muiden tehtävien syrjäyttämiksi. (Lahti 2004, 137)

4.1 Piippolan käsi- ja taideteollisuusopisto (PIO) järjestää vankilaopetusta

Piippolan käsi- ja taideteollisuusopisto on Suomen suurin vankilakoulutuksen järjestäjä. Piippolan käsi- ja taideteollisuusopistossa Piippolassa opiskelee 175 nuorta ja aikuista. Lisäksi opetusta järjestetään kuudessa vankilayksikössä 145 opiskelijalle. Opistossa työskentelee 55 henkilöä, joista 40 on opettajia. Opettajista 17 toimii vankilaopetuksessa.

PIO aloitti vankilaopetuksen Kestilän avovankilassa 1992 puuartaanikoulutuksella ja Pelson vankilassa 1994 pelkääjävangeille järjestetyillä virikekurssilla. Virikekurseja järjestetään edelleen Pelson ja Sukevan vankiloissa vangeille, jotka suorittavat vankeustuomioitaan kokonaan muista vangeista erillään.

Opetusta järjestetään Pelson ja Sukevan vankilan lisäksi Kestilän ja Iskolon avovankilaosastossa. Syksystä 2007 opetusta järjestetään myös Pyhäselän ja Oulun vankiloissa. Vankiloissa oppilaitoksella on tutkintotavoitteisia opiskelijapaikkoja 28 ja valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opiskelijapaikkoja 117.

Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen kädentaitojen osuuden tavoitteena on kädentaitoja kehittämällä tarjota mahdollisuus monipuoliseen virikkeelliseen toimintaan, aktivoida opiskelijaa ja saada hänen elämänsä uutta sisältöä. Kurseilla pyritään kehittämään opiskelijan pitkäjännitteisyyttä ja luovaa toimintaa kokeilemalla eri käsi- ja taideteollisuusalan tekniikoita, valmistamalla erilaisia koriste- ja käyttöesineitä. Koulutuksella on suuri merkitys vangin psyykkiselle ja sosiaalisella toiminnalla. Koulutus valmentaa opiskelijaa suunnittelemaan amma-

tillisiä opintoja vankeusolon aikana ja vapautumisen jälkeen. Valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa kursseilla annetaan hyväksytysti suoritetusta kurssista todistus, jossa on suoritusmerkintä, mutta ei arviointia.

Opiskelu vankiloissa tapahtuu pienryhmissä, joissa on 8-10 opiskelijaa. Erityisopetuksen tarve selvitetään yhteistyössä opiskelijan ja vankilahenkilöstön kanssa. Mikäli opiskelija tarvitsee erityisiä opiskelijahuolto- palveluita ja opetusjärjestelyjä, laaditaan opiskelijalle henkilökohtainen opiskelun järjestämistä koskeva suunnitelma.

Opiskelu toteutuu vankiloiden työtiloissa päiväopetuksena. Vangin päivittäinen työaika vaihtelee 3 - 7,5 tunnin välillä. Tutkintotavoitteista koulutusta ei järjestetä kesällä. Kesäaikana opiskelijat suorittavat työsäoppimisjaksoja vankilatyötoiminnassa. Valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta järjestetään ympäri vuoden.

Opiskelijavalinnat suorittaa vankila yhteistyössä PIO:n opettajien kanssa. Opiskeluryhmissä noudatetaan oppilaitoskohtaista kunkin koulutusalun opetussuunnitelmaa, jota mukautetaan tarvittaessa opiskelijan erityistarpeiden mukaan. PIO:n henkilökunta on kiinteässä yhteistyössä vankilahenkilöstön kanssa koko koulutuksen ajan. Näin voidaan edistää vangin kokonaisvaltaista ammatillista sekä elämänhallintataitojen kehittymistä.

4.2. Sukevan vankila mahdollistaa opetuksen järjestämisen

Sukevan vankila käsittää 176-paikkaisen suljetun keskusosaston sekä 48-paikkaisen Iskolan avovankilaosaston. Laitoksen perustehtävä on toimia Itä-Suomen alueella vankeus- ja sakkomuuntorangaistusten täy-

täntöönpanovankilana. Sukevan vankilan keskivankiluku vuonna 2006 oli 178.

Sukevan vankila toimii alueellaan ehdottomien vapausrangaistusten täytäntöönpanoyksikkönä. Laitos turvaa ja parantaa rangaistustaan suorittavien selviytymismahdollisuuksia vapaudessa sekä myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen.

Toiminnan painopistealueita ovat vangeille annettava koulutus ja mielekäs työ ja sen ohessa annettava työnopastus ja -ohjaus sekä muun tavoitteellisen toiminnan järjestäminen. Laitoksen työtoiminta käsittää suljetulla osastolla puu- ja metallitöitä sekä laitoksen ajoneuvokaluston huollosta vastaavan korjaamotoiminnan.

Sukevan vankila on varustanut entisen veneveistämön valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen paikaksi. Rakennus sijaitsee aivan ulkoilualueen vieressä. Lyhyt matka päätalosta on hyvä asia, sillä pelkääjävangit eivät saa nähdä muita vankeja, eivätkä muut vangit saa nähdä pelkääjävankeja. Itse rakennus on puutteellinen, sillä esim. ilmanvaihto tapahtuu lähinnä ikkunoiden kautta ja rakennuksen sisäosissa sijaitsevista keittiöstä se puuttuu kokonaan. Peruskorjaus tiloihin on tulossa.

4.3 Kysymyksiä toiminnan kehittämiseksi

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opintoihin liittyvän kehittämishankkeen toteutus alkoi lokakuussa 2006. Silloin laadin kysymykset vangeille. Uusi laki vankeinhoidosta oli juuri tullut voimaan. Kysymykset, joihin halusin kantaottavia vastauksia.

Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen kurssien kehittäminen Sukevan vankilassa/RP

1. Mistä sait tiedon virikekurssista
 - ilmoitustaululta
 - henkilökunnalta
 - toisilta vangeilta
 - muu, mikä

2. Miksi hakeuduit kurssille?

3. Miten olet viihtynyt? Miten koet kurssitoiminnan vankilassa?

4. Mitä kehitettävää/ mitä muuta koulutusta haluaisit?

5. Minkälainen yhteishenki mielestäsi porukalla on?

6. Jatkosuunnitelmat/ miten kurssi vaikuttaa tai on vaikuttanut tulevaisuuden suunnitelmiisi?

7. Minkälainen kurssi auttaa mielestäsi sinua parhaiten siviilissä työllistymään?

8. Kiitos vastauksistasi, kyselyn avulla pyritään kehittämään koulutusta. Tarvittaessa jatka kääntöpuolelle. Vastaukset käsitellään luottamuksella ja nimettöminä.

Sukevan vankilan henkilöstön ja PIO:n kantaa selvitin kysymyksellä: Miten vankilan/oppilaitoksen kannalta voitaisiin kehittää pelkääjävankien valmentavia ja kuntouttavia kursseja.

Vangeille esitettyihin kysymyksiin vastasivat kaikki silloin kursseilla olleet 18 vankia (pelkääjävangit). Tämän lisäksi esitin samat kysymykset

toukokuussa 2007 siihen mennessä tulleille uusille vangeille ja vielä syyskuussa 2007 niille, jotka olivat tulleet elokuussa kurssille. Yhteensä vastauksia sain 31 eli kaikilta, joille kysymykset esitettiin. Vastaukset voi laittaa nimettöminä laatikkoon. Lisäksi haastattelin asian tiimoilta 21 eri vankia joko pieninä ryhminä tai kahden kesken. Myös vankilan henkilökunta ja PIO:n yhteyshenkilö vastasivat kysymyksiin.

5 MITÄ MUUTETAAN, MITÄ KEHITETÄÄN?

Vankilan tehtävänä on panna täytäntöön vankeusrangaistuksia ja pyrkiä samanaikaisesti kuntouttamaan vankeja. Vankilan tulisi olla yhtä aikaa sekä ennaltaehkäisevä, negatiivinen ja pelottava että erityisehkäisevä, positiivinen ja kuntouttava laitos. Kuntoutuksen toteuttaminen on edelleen ristiriitoja synnyttävä tehtävä.

Oppilaitoksen analyysit ovat tärkeä apuväline toiminnan kehittämisessä. Usein luullaan, että vuosien kokemus oppilaitoksen toiminnasta antaa riittävästi tietoa oikeista kehityskohteista. Todellisuudessa tuo vuosien kokemus saattaa muodostaa silmälaput, jotka estävät ongelmien näkemisen. Analyysitietoa tarvitaan myös tapahtuneen kehityksen osoittamiseen ja projektin seurannan pohjaksi. Todellista lopputilannetta toiminnassa ei voida osoittaa, jos lähtötilanneanalyysiä ei tiedetä.

Hyvä keino tuoda muutostarve päivänvaloon on miettiä oppilaitoksen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja kilpailutekijöitä. Pelkkä nykyhetken tutkiminen ei välttämättä nosta esille tärkeimpiä kehitystarpeita, päinvastoin se saattaa tarjota hyviä syitä olla aloittamatta tärkeääkään kehityshanketta. Tulevaisuuden hahmottelu tuo esiin organisaation toimintatapoja, jotka eivät enää tulevaisuudessa ole toimintakykyisiä, vaikka ne toimisivatkin mainiosti. (Lanning, Roiha & Salminen 1999, 43)

Muutoksen edellytyksenä on yleensä hyväksytyjen normien muuttaminen, mikä aiheuttaa epävakautta ja saa aikaan vaistomaisen vastustusreaktion. Tutusta ja turvallisesta toiminnasta on vaikea luopua. Jos henkilö ei näe tarvetta oman toimintansa muuttamiseen, ei hän näe tarvetta muutokseen. Ehkä vaikein muutostarpeeseen liittyvä vaihe onkin asian tiedottaminen ja sisäistäminen henkilöstölle. Analysoijalle selvät asiat eivät välttämättä ole sitä muille.

Muutostarve syntyy, kun organisaation toimintatavat eivät johda sitä haluttuun suuntaan. Muutostarpeen määrittämisen edellytyksenä on tieto siitä, millainen organisaatio haluaa olla tulevaisuudessa. Muutostarve voi olla hyvin suuri, vaikka suurin osa henkilöstöä olisi tyytyväinen nykytilaan. Niin raadollista kuin se onkin, perimmäinen kysymys on raha. (Lanning, Roiha & Salminen 1999, 33.)

5.1 Vankiopiskelijoiden (pelkääjävangit) vastauksia

Kysymyslomakkeilla saatu tieto

1. Mistä sait tiedon kurssista?

- Kaikki olivat saaneet tiedon joko henkilökunnalta tai toisilta vangeilta. Ilmoitustaulua ei maininnut kukaan.

2. Miksi hakeuduit kurssille?

- Suurin osa selitti sen, että halusi tulla ulos sellistä ja tekemään käsillä jotain. Monet olivat myös nähneet kaveriensä tekemiä tuotteita ja halusivat tehdä jonkin tuotteen itselle tai perheelleen. Myös kurssitoiminnan palkka oli houkuttimena monella.

3. Miten olet viihtynyt? Miten koet kurssitoiminnan vankilassa?

- Tähän kysymykseen kaikki vastasivat viihtyneensä. Jotkut halusivat jo varmistaa saman tien, että seuraavalla tuomilla pääsisivät tänne. Se, että valmentavaa ja kuntouttavaa kurssia järjestetään vankilassa, oli myös kaikkien mieleen.

4. Mitä kehitettävää/ mitä muuta koulutusta haluaisit?

- Kehitettäviä asioita olivat mm. ne, että hankittaisiin parempia koneita puupuolelle, paitoihin voisi painattaa sellaisia kuvia kuin henkilö haluaa, keittiön ovet pidettäisiin avoinna aina ja hankittaisiin sänkyjä, joissa voisi torkahtaa. Eri koulutuksista toivottiin eniten ATK:ta, rakennusalan-, ruoanlaitto-, ja siviiliin lähtö – kursseja. Kädentaitokursseista myös pidettiin.

5. Minkälainen yhteishenki mielestäsi porukalla on?

- Vastauksista 26 oli positiivisia. Yhteishenki heidän mielestään oli hyvä. Loput 5 vastaajaa myös hyväksyi sen, että henki on hyvä, mutta vastauksissa oli viitteitä siihen suuntaan, että etnisiä vähemmistöjä ei saisi päästää kursseille.

6. Jatkosuunnitelma/miten kurssi vaikuttaa tai on vaikuttanut tulevaisuuden suunnitelmiisi?

- Kaikki olivat sitä mieltä, että halusivat pysyä kurssilla. Monet mainitsivat sen, että täältä he ovat saaneet tietoa muista koulutuksista ja avovankiloista. Käsillä tehty työ on saanut ajatukset pois huolista ja illalla on saanut unen helpommin.

7. Minkälainen kurssi mielestäsi auttaa sinua parhaiten myöhemmin siviilissä työllistymään.

- Vastaukset olivat kysymysmerkkejä, koristeveistoa, puutyöt ja en tiedä.

Lisäksi haastattelin 21 opiskelijaa. Haastatteluun tultaessa opiskelijat olivat miettineet koulutusmahdollisuuksia. Oli syntynyt suosikitöitä ja -kurseja ja vankilassa jaksamisen – kurseja. Haluttiin oppia ruoanlaittoa siksi, että kokkipuolella oli töitä siviilissä. Olipa joillakin jo parannussuunnitelmia omaan keittiöömme.

Suosikkiammattialoja olivat rakennus ja maarakennusalat. Yksi henkilö oli jo käynyt rakennusalan peruskurssin. Tämä henkilö halusi lisää alan koulutusta ja lupasi jo seuraavana päivänä ottaa yhteyttä vankilan opinto-ohjaajaan. Haastatelluista osa halusi parantaa tai suorittaa loppuun peruskoulun oppimäärä. Sen jälkeen voisi yrittää joitakin ammatillisen koulutuksen osioita, jos vain olisi siihen mahdollisuutta. Ammatillinen, kädentaitoja vaativa koulutus kiinnosti tai ainakin sen osa.

Koulutukseen osallistuminen vaatii omaa aktiivisuutta, mihin laitosympäristö ei välttämättä luo parhaimpia mahdollisia edellytyksiä. Vangit haluavat opiskella kuluttaakseen aikaa. Tämä oli kaikille vangeille vahva motivaatio koulutukseen. Toisena oli itsensä sivistäminen ja kolmantena elämän hallinta.

Huomioitavaa oli, että romanit olivat erittäin innokkaita uusien koulutusten ja kurssien etsimisessä. Myös työsalin puolella he ovat yleensä ottaen ahkeria. Koulutuksessa heitä rajoittaa eniten se, että monet eivät osaa lukea tai kirjoittaa kunnolla ja toisaalta heidän työtaustansa on suppea.

5.2 Vankilahenkilöstö vastaa ja mahdollistaa opiskeluympäristöä Sukevan vankilassa

Vankilan henkilöstön vastauksissa oli paljon erilaisia näkemyksiä. Paljon oli epäilystä sen suhteen, tulisiko tämänkaltainen opiskelu onnistumaan ollenkaan. Asenteet monilla olivat kielteisiä ja jopa koulutusta vastustavia. Moni ihmetteli sitä, että koulutuksesta maksettiin samaa palkkaa kuin työstä.

Kun pitkällä aikavälillä on totuttu tiettyyn rytmiin, niin suureksi huolenaiheeksi nousi päivittäinen aikataulu. Pelkääjävankien täytyy tehdä kaikki toiminnot eri aikaan kuin muiden vankien ja ryhmän vartijalla täytyy olla oma ruokatunti ja virkistäytymishetki. Aluksi oli selvää vastarintaa.

Henkilöstön vastauksissa yleensä ottaen sanottiin, että koulutus on iso asia Sukevan vangeille. Etenkin se, että eristäytynyt vanki ei jää makailemaan päiväksi selliin. Koulutus on myös erittäin tärkeä asia ajatellen vapautumista, siinä kehitetään arkielämän taitoja ja kädentaitoja. Työn lisäksi voidaan konkreettisesti havaita oma oppiminen ja kehittyminen. Tälle kurssille on kova kysyntä.

Sitä korostettiin, että olisi mahdollisuus suorittaa osatutkintoja, lähinnä puupuolella. Sen myötä nähtiin koulutuksen arvon myös kasvavan sekä henkilöstölle että vangeille. Mainittiin myös näkökohta, että opettajat tuovat vangille tuulahduksen koulumaailmasta, eikä kaikkea tuoteta vangille vankilan kautta.

5.3 Piippolan käsi- ja taideteollisuusopisto järjestää ja kehittää koulutustarjontaa

PIO:n opettajien mielestä kehitettävää on tiedottamisessa ja yhteistyössä eri vankiloiden toimipisteiden kanssa. Kuudessa eri vankilassa toimivaa opetusta pitäisi voida verrata keskenään. Oulun vankilassa tänä syksynä on aloittanut työnsä PIO:n opinto-ohjaaja, jonka tehtävänä on koordinoida opetuksen tarve tutkintavangeille ja näin saatua tietoa voidaan käyttää muissa vankiloissa.

Tällä hetkelläkin voitaisiin harkita Sukevan vankilassa virikkeen puupuolella puualan tutkinnon joitakin osa-alueita. Näin vangilla olisi mahdollisuus hyötyä osatutkinnosta. Teoriaopetukseen on myös mahdollisuus. Tarkoitus on koulutuksissa lisätä tutkintotavoitteellisuutta.

Tarkoitus on myös kokeilla ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävät ammatillisessa koulutuksessa tarvittavat perustiedot ja – taidot ja yksilöllistä tukea kehittyäkseen vastuulliseksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi ja aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota oppimisvalmiuksiltaan ja – tavoiltaan erilaisiin opiskelijoihin ja sellaisiin opiskelijoihin, joilla on elämänhallinnan vaikeuksia. Ohjaava ja valmistava koulutus sisältää opiskelijan ura- ja tulevaisuuden suunnittelua tukevaa eri koulutusmuotoihin tutustumista sekä työelämän ammattitehtäviin tutustuttavia opintoja. Ohjaava ja valmistava koulutus pitää sisällään myös opiskelijan elämänhallintataitojen vahvistamiseen tähtääviä opintoja. Ohjaava ja valmistava koulutus mahdollistaa opiskelijalle yksilöllisen ja hänen tavoitteitaan tukevan opiskelumuodon, josta opiskelija voi joustavasti siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Tavoitteena on, että opiskelijalla on opintojen tuloksena opintoihin tai työhön siirtymisen suunnitelma. Opintoihin voi kuulua työelämään, ammatteihin ja koulutukseen perehtyminen, opiskelu- ja elämäntaitojen hallinta, ammatilliset opinnot ja työssäoppiminen.

6 YHTEENVETO

Opiskelijoiden vastauksista huomasin, että oppimisvaikeuksia on useimmilla. Niihin kysymyksiin, joihin piti vastata usealla sanalla, ei jaksettu vastata tai lause jäi kesken. Viiteen ensimmäiseen vastaukseen kaikki vastasivat, mutta viimeisiin jäi vastaus saamatta monelta. Vaikka kysymykset oli laadittu selkeäksi, jotkut kysyivät, että mitä se tarkoittaa. Käsiälä oli joillakin huono ja jotkut sanoivat, että he eivät ole kirjoittaneet pitkään aikaan.

Kaikissa vastauksissa oli tärkeää se, että otetaan huomioon vangin yksilölliset tarpeet. Yksi tärkeä seikka tuli myös esille: On opetettava sitä, miten opitaan opiskelemaan. Jokaisen ryhmän vastauksissa oli ensinnäkin se ajatus, että opiskelua on jatkettava kädentaitopohjalta. Toiseksi, opiskelua on suunnattava enemmän arkielämän taitoihin ja vapautumisen jälkeiseen elämään ja kolmanneksi ammattitutkintoihin valmistavaan koulutukseen.

Kun ajatellaan, että opiskellaan kahdessa 9 opiskelijan ryhmässä, vaatii kehittämishankkeen tulos opettajilta ja koulutuksen järjestäjältä laajaa syventymistä jokaisen opiskelijan henkilökohtaisiin elämänsuunnitelmiin. Kirjo oppilaiden välillä on suuri.

Vankilalta tulos vaatii sopeutumista pelkääjävankien täysipäiväiseen opetusrytmiin. Kehittämishankkeen tuloksen pohjalta on jo muutettu aikataulutusta ja pelkääjävangeilla on seitsemäntuntinen työpäivä. Yh-

teistyötä voidaan syventää siten, että opettajat saisivat enemmän tietoa pelkääjävangin taustasta. Vankeuslain mukaan sijoittajayksikkö laatii vangeille rangaistusajan suunnitelman, joka perustuu vangille tehtyyn riski ja tarvearvioon. Tieto on vankitietojärjestelmässä, mutta se ei välttämättä tule nykyisellään opettajan tietoon, vaan opettaja jää sen tiedon varaan, mitä opiskelija kertoo itsestään.

Yhteistyötä tarvitaan myös siinä tapauksessa, kun opiskelija haluaa siirtyä toiseen vankilaan. Opettaja voi tarvittaessa antaa lausunnon opiskelijan motivaatiosta ja ahkeruudesta. Vankilan on myös järjestettävä turvalliset tilat, koneet ja laitteet. Pelkääjävangeilta tulos vaatii sopeutumista siviiliä vastaavaan työssöoloon ja päivärytmiin.

Vankeuslakiin verrattuna on olennaista, ettei yksikään vanki, joka on eristettynä omasta pyynnöstään ja kykenee osallistumaan vankilan toimintoihin, joutuisi suorittamaan tuomiotaan toimettona.

Yhteenvetotaulukko

Tuloksien tarkastelua taulukon avulla. Jokaisella sektorilla on oma vastualueensa ja kehittäminen tapahtuu yhteistyönä.

	Opiskelijat	Koulutuksen järjestäjä	Vankilahenkilöstö/ Sukevan vankila	Ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet
Kehitettävät kohteet	Ammatillisen peruskoulutuksen osia	Ammatillisen peruskoulutuksen osia Tieto pelkääjävangin taustasta ja koulutuksesta Lukivaikkeudet	Ammatillisen peruskoulutuksen Tilat, koneet, laitteet Päiväjärjestys	Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta
Miten edetään	Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman	Yhteistyössä vankilan ja sijoittajayksikön kanssa PIO:n ja vankilan opinto-ohjaajien yhteistyö	Yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa Tilojen, koneitten ja laitteiden ylläpito	Koulutuksen järjestäjä laatii toteutus suunnitelman
Asetetut tavoitteet	Yksilöllinen oppiminen Pelkääjävanki sopeutuu siviiliä vastaavaan työrytmiin	Opetussuunnitelman perusteitten mukaan	Kaikkien pelkääjävankien saaminen opetukseen	Opiskelijalle riittävät ammatillisessa koulutuksessa tarvittavat perustiedot ja – taidot Yksilöllinen tuki Opintoihin ja työhön siirtymisen suunnitelma

7 POHDINTA

Oli erittäin antoisaa haastatella ja kuunnella kaikkiaan 31 vangin, kymmenen vankilan henkilöstöön kuuluvan ja PIO:n johdon mielipiteitä koulutuksesta ja sen kehittamisestä. Mielipiteet olivat osittain räikeitä ja äkkipikaisia, mutta myös yhteistyöhaluisia ja mukaansatempaavia, aitoja mielipiteitä. Huomattavaa oli, että usean vankilahenkilöstöön kuuluvan asenne oli alussa negatiivinen, mutta mitä pitemmälle selviytyminen edistyi, sitä positiivisemmin suhtauduttiin koulutukseen.

Erialaisten projektien, haastattelujen ja kehittämishankkeiden laatiminen suljetuissa vankilaolosuhteissa on hankalaa. Myös omaa työtäni on vaikeuttanut tiukka salassapitovelvollisuus. Kehittämishankkeen työskentelyssä voi kuitenkin eri tahoilta kysyä sellaisia asioita, mitä muuten ei voi.

Kehittämishankkeen tulosta on hyvä viedä eteenpäin, koska toiveet ovat samankaltaisia koulutuksen järjestäjän, vankilan ja pelkääjävankien osalta. Suureksi ongelmaksi muodostunut päiväjärjestys saatiin ratkaistua elokuussa ja uusi on ollut voimassa syyskuusta lähtien.

Oppimisvaikeuksien kartoittamiseen pitäisi jatkossa paneutua. Tällä hetkellä oppimisvaikeuksista tiedetään vain se, mitä opiskelija kertoo tai oma opettaja huomaa. Tilanteeseen saadaan muutosta jatkossa, sillä PIO:n aikuiskasvattaja/opo on aloittanut Oulun vankilassa syksyllä 2007 ko. vaikeuksien kartoittamisen ja jatkossa hän on käytettävissä myös muissa vankiloissa.

Monien vankien osalta mielenkiintoa ammattikoulutusta kohtaan osataan vähentää se, että he eivät ole tottuneet koulunkäyntiin tai tekemään töitä siviilissä. Kiinnostusta vähentää myös se, että monilla on ulosotossa niin suuret summat, että todellisen palkan osuus jää pieneksi.

On erittäin tärkeä asia, että opetettaisiin sellaisia asioita, että miten tullaan toimeen siviilissä, kun ei ole töitä. Vaikka haetaan rahaa Kelalta, sosiaalitoimistosta tai muusta yhteiskunnan ylläpitämästä laitoksesta, on silti kaikille parempi, että pysytään pois harmaalta alueelta. Vangin yksi kriittisin vaihe on heti vapautumisen jälkeen.

Opiskelussa on otettava huomioon, että vaihtuvuus voi ajoittain olla suurta. Vangit etenevät kukin omaa rangaistuspolkuaan. Vankeja siirretään eri laitoksiin, osa vangeista vapautuu yllättäen, osa joutuu sairaalahoitoon, mielentilatutkimuksiin, eritysselliin tai käräjille. Tieto vankien paikallaolosta tai mahdollisista siirroista voivat tulla yllättäen. Joidenkin vankien kohdalla tietoa siirroista ei tarkoituksella kerrota.

LÄHTEET

- Karsikas, V. Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. 2005. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.
- Kauppila, T. 1999. Vankeudesta vapauteen. Suomalaisten miesvankien turvattomuus ja elämäntilanteiden hallinta. Väitöskirja. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino.
- Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen. Lukivaikeusko terveydenhuollon asia. 2006. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Lukineuvola – hanke. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino oy.
- Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämänkulussa. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.
- Lahti Kati. 2004. Opintieillä vankilassa. Vankien strategiat selviytyä vankeusajasta. Näkökulma marginalisaatioon ja vankeinhoitoon. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma.
- Lanning, H., Roiha, M & Salminen, A. 1999. Matkaopas muutokseen. Miten kehität organisaatiota tehokkaasti ja hallitusti.
- Mattson, M. 1998. Pahanteon psykologia. Tietosanoma Oy.
- Mohell, U. & Pajuoja, J. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Tallinna 2006.
- Opetusministeriö. Vankien ammatillista koulutusta koskeva selvitys. 2006. Helsinki.
- Pajuoja, J. 1997. Vankeinhoidon vaihtoehdot. Hakapaino.

Rikoksettomaan elämänhallintaan. 2001. Oikeusministeriön julkaisu. Helsinki.

Ruckenstein, M. & Teppo, A. 2005. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu. Vankeinhoidon perusteet. 2002. Tietosanoma Oy.

Vankilan valmentavan työn opas 2004. Rikosseuraamusalan käsikirja 2/2004. Rikosseuraamusvirasto.

Vankeuslaki 23.9.2005/767.

Painamattomat lähteet

Rikosseuraamusviraston yhdistetyt atk-tiedot. Työ- ja toimintakyvyn arviointitiedot 2004.